

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Емилия Здравкова Башева-Монова

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1 Филология, Германски езици – Съвременен шведски език

Автор на дисертационния труд: Елена Стойнева-Николова, задочен докторант към ФКНФ

Тема на дисертационния труд: *„Формален и семантичен анализ на шведските сложни съществителни и техните съответствия в българския език“*

Данни за дисертантката

Елена Стойнева-Николова е родена на 06.05.1978 г. Завършила е магистратура в СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Скандинавистика“ с втора специалност „Английски език и литература“, както и магистратура в специалност „Международни икономически отношения“ в УНСС, София. В периода 2004 – 2006 г. е била хоноруван преподавател по шведски език в лектората на СУ „Св. Климент Охридски“, от 2017 г. работи като асистент в катедра „Германистика и скандинавистика“ при ФКНФ на СУ. Зачислена е в докторантура към катедра „Германистика и скандинавистика“ с научен ръководител проф. д-р Антония Бучуковска, считано от 01.02.2018 г., първоначално като редовен докторант, впоследствие докторантурата е трансформирана в задочна. След обсъждане на представения дисертационен труд пред първичното звено на 08.03.2021г., със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД-20-753/17.3.2021 Елена Стойнева-Николова е отчислена предсрочно с право на защита.

Данни за дисертацията и автореферата

Представеният дисертационен труд на Елена Стойнева-Николова *„Формален и семантичен анализ на шведските сложни съществителни и техните съответствия в българския език“* отговаря на изискванията за структура и обем към този тип научен текст. Дисертацията се състои от 5 глави (184 страници), в приложение са приведени: приносни моменти, лексикален преводен корпус, библиография, източници, от които са екскерпирани примерите (съответно за български и за шведски език), източници за справка в интернет. В изложението са включени една диаграма и 19 таблици. Библиографията съдържа 71 източници, от които 19 на английски език, 16 на шведски

език. От използваната научна литература е виден стремежът на авторката да представи актуалните теоретични трудове по обекта на изследване в шведски и български език. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията и представя адекватно структурата и резултатите ѝ.

- Цел на изследването

С целта на изследването: да се опишат и анализират семантичните и структурните особености на сложните съществителни имена в шведския език в съпоставка с българските им съответствия (с. 5), Е. Стойнева-Николова е заявила намерение за сериозно контрастивно изследване, мотивирано от нейната преподавателска практика, а именно, от необходимостта от стратегии за успешно усвояване на начините за образуване на шведски сл. съществителни от българи, включително изясняване на тяхната семантика (с. 6).

- Емпирична база на изследването

Особено висока оценка заслужава съставянето на лексикален преводен корпус на базата на текстови корпус. За последния са използвани текстове от официалните уебстраници на ЕС между 2014 – 2019г. в актуалната тематична област “миграция и убежище“ (62%), но са привлечени и текстове от сродни области: „хуманитарна помощ и гражданска защита; граници, сигурност“ (24%), „присъединяване към ЕС, напускане на ЕС“ (5%), по-обща лексика на ЕС (9%). Лексикалният преводен корпус на изследването включва 656 шведски сложни съществителни и българските им съответствия, ексцерпирани ръчно от текстовия корпус респ. допълнени от глосар и тезаурус на ЕС. Смятам, че трудът би спечелил, ако в заглавието се специфицира тематичната област, която е изследвана.

- Теоретична база и методика на изследването

В дисертацията са използвани елементи от разширения модел на съпоставителен анализ на А. Данчев от монографията му „Съпоставително езикознание. Теория и методология“ (2001) (срв. т. 2.7). Отказът от анализ на грешките на изучаващите чужд език като последен етап на съпоставителните изследвания не накърнява стойността на труда, като се имат предвид актуалните задачи на контрастивната лингвистика.

Глава 2 съдържа теоретичната рамка и методологията на изследването. В нея се реферират релевантни теми: място на словообразуването с оглед на езиковите равнища, дефиниране на термини, особености на композицията като словообразователен начин (акцентува се на класификацията на Скализе/Бизето 2005), ономасиологичният подход

в словообразуването (акцент е моделът на Щекауер 1998; 2005; 2016), теория на терминологията, функционалният подход в преводните изследвания и др. Прилагането на ономаσιологичния подход осигурява необходимия за съпоставката терциум компарационис, на тази универсална база се проследява изборът на езиковата форма за назоваване на дадено понятие във всеки от двата езика, като за шведския това са само сложни думи (с. 37-38).

Безспорно формулирането на методиката на съпоставяне представлява сложен, многопластов процес. Авторката е показала умение да се ориентира при намирането на необходимите понятия за съпоставителния анализ и да ги представи в логическа схема. По въпроса за сложните думи във втора глава се дава „общ теоретичен преглед по въпросите, свързани с композицията“, подобно „счетаване на надезиков подход“ и „последвалото фокусиране върху определени езици“ (глава 3) осигурява според авторката по-добра перспектива на съпоставителното изследване (с. 29). На някои места в тази по-обща теоретична част обаче се препраща към 3 глава, например при дефиниране на термини и изясняване на метода на съпоставяне на сложните думи в двата езика (с. 23, 24, 29, 30). Под въпрос е според мен дали е необходим представеният в т. 2.8 обзор на научната дискусия в двете страни по въпроси на словообразуването и само за българския и за синтаксис и словосъчетания, тъй като до известна степен се получава преразказ на библиографски данни .

В глава 3, озаглавена в традицията на А. Данчев (2001) „Съпоставителен анализ на системно равнище: особености на композицията в шведското и българското словообразуване“ (с. 51–83), са представени теоретичните позиции на лингвистите в Швеция и България. За шведски дефиницията на сл. дума се оформя след реферирание на концепциите на отделните автори: „съществителното може да се раздели на поне два компонента; всеки от компонентите съдържа поне една коренна морфема; всеки от компонентите би могъл да бъде използван като самостоятелна лексикална единица“, уточнява се, че в сл. думи се касае за свързване на основи (с. 52). За български в т. 3.2.1.1. също се реферират дефиниции на различни автори: Стоянов (1977), ГСБКЕ (1983 т. 1), Аврамова/Осенова (2005) и др. Прави впечатление възприемането на термина „композити“ за „сложни думи“. По-подробно е представена класификацията на сложните думи по Радева (1991), въз основа на която авторката заключава: „... в настоящия труд най-голям интерес представлява първата група, т.е. сложни съществителни, оформени единствено чрез композиция в българския език, тъй като останалите две групи невинаги се смятат за композити в шведското езикознание“ (с. 73).

Важно е и обобщението в т. 3.1.3.1.: „... разделението на сложни имена, образувани чрез композиция и суфиксация от една страна и единствено чрез суфиксация на вече образувано сл. съществително не е възприето в шведския за разлика от българския“ (с. 78). Позицията на авторката е приемлива, но все пак е недостатъчно експлицитна откъм критериите, приложени за българския. Положително е, че шведски думи като *bokföring* (счетоводство) и *järnvägare* (жп служител) се елиминират от обекта на изследване, тъй като не отговарят на условието компонентите им да се срещат като самостоятелни лексикални единици (с. 53). По-подробно е реферирано върху шведските композити, засегнати са теми като: семантични характеристики (прозрачни и лексикализирани композити; детерминативни, копулативни и притежателни композити, синт.-семантични връзки между компонентите), компонентите в композитите (първият компонент като част на речта, т.нар. „групови композити“ – по Торел 1981 и Лилестранд 1993), интерфикси, морфемен състав на компонентите и др.

- Аналитична част и резултати на изследването

В глава 4 (с. 84–153) са представени резултатите от анализа на лексикалния преводен корпус. Предлага се прецизна, онагледена чрез таблици класификация на структурата на шведските композити, за които се установява, че са само детерминативни. Изхожда се от стандартното определяне на първия компонент като част на речта. Резултатите потвърждават установената тенденция от изследвания на шведските езиковеди: с най-висока честотност като първи компонент се явява съществително име, по-слабо застъпени са прилагателно име, глагол, наречие и предлог, както и словосъчетание. Особено детайлиран е анализът на подгрупите спрямо допълнителни критерии: напр. реализация на първия компонент като съществително нарицателно или като съществително собствено, начин на словообразуване на двата компонента, брой коренни морфемни, наличието на отглаголно съществително в рамките на композита, поява на интерфикс, ортографични особености. Отбелязва се, че при вербоцентрични сл. думи се постига и по-голяма семантична прозрачност. Във всяка подгрупа са дефинирани и българските съответствия. Резултатът от съпоставянето на еквивалентните лексикални единици в двата езика е, че в българския преобладават именни словосъчетания – 96% от случаите, като най-силно застъпени са „същ. + предлог + същ.“ и „прил. + същ.“ Единични (само 3%) са съществителни имена като еквиваленти, повечето от тях са класифицирани като сл. име, образувано чрез апозиция (напр. *държава членка* – *medlemsland*), като се уточнява, че това е спорен случай в класификацията. Именните фрази с предлог представляват 64% от всички съответствия,

преобладаващи са предлозите *за* и *на*. Теорията за словосъчетанията в българския е интегрирана в анализа (т. 4.1.2), бълг. еквиваленти са разгледани и в светлината на теорията на терминологията. Не е предприет детайлен семантичен анализ.

Резултатите от изследването потвърждават предварителната изследователска хипотеза, че доминиращото българско съответствие на сложните съществителни имена в шведския е словосъчетание. Заключение на дисертацията отразява адекватно процедурата на изследването и постигнатите резултати.

- Оценка на резултатите с оглед на приносите на изследването

Представеното съпоставително изследване с предмет на анализ шведските сложни думи и техните български съответствия може да бъде разглеждано като труд със задълбочена теоретична основа и с богат емпиричен материал, което е свидетелство за потенциала на дисертантката в областта на контрастивната лингвистика. Лексикалният преводен корпус в тематичната област на миграцията и убежището според документи на ЕС има своето значение и за двуезичната лексикография, за преводаческата практика и за чуждоезиковото обучение по шведски. Като принос може да се окачестви и съпоставянето на теориите за сложните думи в шведската и българската традиция, особено доколкото тук е засегнат фундаменталният въпрос за верифициране на критерии за анализ на словообразователни конструкции. Установените съответствия на шведските детерминативни сложни думи в българския са представени систематизирано, с необходимата детайлност. Изследването е релевантно и за шведската лингвистика като систематизация на сложните думи в избраната тематична област.

- Относно публикациите по темата на дисертационния труд

Цитираните пет публикации (две от които под печат) са доклади от конференции, една от които международна. Всички публикации са по темата на дисертацията.

Заключение

Въз основа на изтъкнатите положителни качества на дисертационния труд предлагам на почитаемото Научно жури да присъди на Елена Стойнева-Николова образователната и научна степен „доктор“ в направление 2.1 Филология, Германски езици – Съвременен шведски език.

10.05.2021 г.

Доц. д-р Емилия Башева-Монова